תורתך שאלתי

עיון בפרשיות השבוע בדרך שאלות ותשובות

גליון מס' 266 - לפרשת ויצא

וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ (כח, יד)

מדוע דימה הקב"ה את זרעו של יעקב לעפר הארץ?

- חז"ל **במדרש רבה** מבארים שכשם שעפר מתברך במים, כך עם **ישראל מתברך בזכות התורה וקיימים לעולם.**
- **רבינו בחיי** מבאר שזהו **רמז לשפלות הגלות**, שמתוך העינוי העם יתרבה ויעלה על רודפיו.
- ה'**כתב והקבלה**' מוסיף, כשם שהאדמה מצמיחה חיים לכל, כך **ייעודנו להעניק לעולם חיות רוחנית והכרה בהקב"ה.**

הדימוי לעפר הארץ הופך את מה שנראה במבט ראשון כחולשה **לסוד העוצמה של עם ישראל**. לעם ישראל יכולות לצמוח ולהפוך קושי ליסוד הנצחי שמעניק חיים ומשמעות רוחנית לעולם.

מִן הַבְּאֵר הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל פִּי הַבְּאֵר (כט, ב)

מדוע היתה האבן מונחת על פי הבאר?

שמירה

הרשב"ם מבאר **שהאבן נועדה לשמירה**, למנוע נפילה לבור ולהרחיק זרים משאיבת מים.

חיסכון במים

הרד"ק והאברבנאל מדגישים את **החיסכון במים בעת מחסור**: הצאן שותה רק מים טריים שנשאבו זה עתה, ושאיבה נפרדת של כל רועה היתה גורמת לבזבוז המים הנותרים בשוקת, ולכן נדרשה שאיבה משותפת.

חוסר אמון וצרות עין

רש"ר הירש רואה באבן הכבדה **עדות לחוסר האמון ולצרות העין** של בני ארם: מתוך חשש שאחד ישאב יותר מחברו, הם חסמו את הבאר באבן שרק כולם יחד מסוגלים לגולל.

וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא... וַתָּרָץ וַתַּגֶּד לְאָבִיהָ (כט, יב)

מדוע רצה לספר לאביה, ולא לאמה, כפי שעשתה רבקה, שסיפרה לאמה?

- **פסיקתא זוטרתא:** "מלמד ש**לא היה לה אם**, שכן דרך הנערה, כל מה שיש בלבה מגדת לאמה וכאן לאביה, מלמד שמתה אמה".
- **רמב"ן** מבאר שרבקה קיבלה מאליעזר תכשיטים, ונהגה כדרך נערות המראות לאמותיהן. לעומתה, **רחל לא קיבלה מיעקב תכשיטים**, ולכן לא ראתה לנכון לרוץ לאמה. היא רצה לאביה, להודיעו שקרוב משפחתו הגיע, שייצא לקראתו.
- ה'**חזקוני**' מבאר ש**רבקה לא ידעה מיהו האיש שפגשה**, ועל כן רצה לאמה, שכן דרך הבנות להיות מצויות אצל אמותיהן, בניגוד לרחל, שרצה לאביה מיד לאחר שאמר לה יעקב "כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא".

וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בִּתּוֹ אֶת בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה (כט, כט)

כיצד יעקב, שקיים את כל התורה כולה, נשא שתי אחיות?

- **מדרש שכל טוב:** "שלא תאמר נישואין הללו הן בעבירה, אלא אשה בהיתר, ש**עדיין לא נצטוו על שתי אחיות, ומשנתנה תורה נתחדשה הלכה**".
- **רמב"ן** מבאר ש**האבות קיימו את כל התורה כולה רַק בארץ ישראל**, יעקב נשא שתי אחיות בחוץ לארץ, ומסיבה זו נפטרה רחל בכניסתם לארץ.
- לפי **רבי חיים פלטיאל** הן לא היו אחיות מאם אחת, אלא מאב אחד בלבד, ואין אבהות לגוי. לפני מתן תורה נחשבו כולם כבני נח, שלא התייחסו אחר האב.

הגליון מוקדש

לע"נ ר' יהודה אריה

ב"ר הרה"ג אברהם

זללה"ה

שואלים על השולחן

שאלת פתיחה ללימוד משפחתי

וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ

מדוע הקב"ה התגלה אל יעקב דוקא כעת?

• לדעת **רלב"ג** משראה יעקב את יחס לבן ובניו אליו, חש קושי רב. מאידך, חשש לשוב לארצו מפני סכנות הדרך ומפחד כעסו של עשיו. לכן נגלה אליו הקב"ה בנבואה וציווה עליו לשוב למולדתו והרגיעו לבל יחשוש מעשיו. הקב"ה הבטיח לו שישמור עליו.

• **אור החיים** מבאר שלאחר ששמע יעקב את דברי בני לבן, מדגישה התורה שהגורם המרכזי לעזיבתו את לבן היה ציווי ה'. ללא גילוי השכינה, אף ששמע את תלונות בני לבן, לא היה עוזב בחשאי ללא ידיעת חמיו. הנבואה נסמכה לדברי בני לבן ללמדנו **שיעקב פעל מתוך ציות לדבר ה'**, ולא מתוך פחד בלבד.

תובנות מעשיות לחיים:

1. **אמונה וביטחון.** (רלב"ג) יש שאנו ניצבים מול אתגרים. ידיעה שהקב"ה מלווה אותנו ("וְאֶהְיֶה עִמָּךְ") מעניקה את הכוח לצאת לדרך חדשה מתוך ביטחון מלא בהשגחה הפרטית
2. **לפעול מתוך שליחות ולא רק מתוך דחק.** גם כשמסביב לוחץ ומאתגר אדם מאמין שואף לקבל החלטות רק מתוך חיבור לרצון ה' ולערכי התורה, ולא מתוך בהלה או תגובה רגעית בלבד.

וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מַקֵּל לִבְנֶה... וַיְפַצֵּל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחְשֹׂף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל הַמַּקְלוֹת (ל, לז)

האם אין בכך רמאות?

- **בכור שור:** זה היה התנאי ביניהם, שהרי יעקב לא עשה זאת בהיחבא, אלא בשיקתות המים, מקום גלוי, שגם רועי לבן ראו וידעו ממעשה זה, שנמשך זמן רב.
- **רמב"ן:** כיון שסיכמו ביניהם שזה יהיה שכרו, היה יעקב רשאי לעשות כל שנצרך כדי להגביר את הולדת הצאן.
- **רבי חיים פלטיאל:** הצעת יעקב דיברה על הסרת השה, לא על השוורים, כפי שעשה לבן, ששינה ורימה את יעקב. משהחליף לבן את משכורתו והפר את הסיכום שביניהם, נהג איתו יעקב באותה אמת מידה, לא היה זה רמאות.
- **הכתב והקבלה:** יעקב לא עשה זאת מדעת עצמו, אלא על פי המלאך, שאמר לו: "שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל הָעַתֻּדִים...". יעקב ראה זאת בחלום והבין שהקב"ה עושה לו נס, כדי שלבן לא ירמה אותו.

השאלות והתשובות מתוך ספרי 'תורתך שאלתי' לימוד פרשיות התורה בדרך שאלות ותשובות

וַיִּקְרָא לְרָחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל צֹאנוֹ (לא, ד)

מדוע יעקב קרא להן לשדה?

· **מדרש אגדה:** "מכאן לאדם שרוצה לדבר דבר סתר יצא לשדה ויספר במקום שאין שומעין אותו בני אדם, שאזנים לכותל ואזנים ליער, אבל בשדה אין כלום".

· **אברבנאל:** יעקב לא רצה שבניו שבביתו ישמעו את דבריו לנשותיו, כמו גם בני לבן, שהיו רגילים להיכנס למקומן של אחיותיהם, וחשש יעקב שמא ישמעו, שרצונו לברוח יתפרסם.

· **מלבי"ם:** יעקב רצה לשמור על חשאיות, שלא ירגישו בתוכניותיו לברוח, וקרא להן לשדה, שלא ירגישו בתכונה מיוחדת, אם היה מסתודד איתן בביתו.

· **רבי זלמן סורוצקין:** יעקב חשש מ"הדלפות", שמי מעוזריו נמנה על אנשי לבן, שעלול לספר ללבן על ההתייעצות. כמו כן, יעקב ביקש בכך להראות לרחל וללאה שאין בעדרו מצאנו של לבן, והוא רק מבקש תואנת שוא.

הלימוד בגיליון מוקדש להצלחת התורם ובני משפחתו בחינוך, יראת שמים, פרנסה, ובריאות

המפתח לליבו של הזולת

וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל... הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ. וַיֹּאמְרוּ: לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ... (לא, ד)

רש"י: לֹמַּה מוֹתֵּם טוֹרְחִים, כְּשֶׁגּוֹר שֶׁרוֹצִים לִסְתּוֹם הַמַּקְנֶה הַגִּיעָה וְלֹא יִרְעוּ עוֹד, לְמַה לָּכֶם: הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל, אִם שְׁכִירִים אַתֶּם לֹא שְׁלֵמַתֶּם פְּעֻלַּת הַיּוֹם, וְאִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁלָּכֶם אַתֶּם רוֹעֶה״כ לֹא עֵת הַיִּסְתָּף הַמִּקְנֶה

מדוע נכנסו הרועים לשיח עם יעקב והשיבו לטענתו באמרם "לֹא נוּכַל..."? הלא הוא היה אדם זר, והם היו רועים ותיקים בעיר. לכאורה, היו אמורים להתרגז עליו ולומר לו שיילך לדרכו ולא יטיף להם מוסר, שכן אינו מכיר כלל את אורחות אנשי העיר ומנהגיהם. **מדוע, קיבלו את עצם זכותו לטעון כנגדם והסבירו לו מדוע הצדק עמהם?**

ביאר הרב כהנמן, שיעקב פתח בדרכי נועם ואמר להם בלשון חיבה: "**אַחַי** מֵאַיִן אַתֶּם". משפתח בדברי חיבה ואהבה, ראו הרועים שאינו חפץ להרע להם, אלא דואג לטובתם. משום כך **שוחחו עמו כדבר איש אל רעהו, השיבו לו על טענתו ולא רגזו כשמתח עליהם ביקורת.**

מכאן ילמד כל אדם המוכיח את זולתו, **שידבר בדרכי נועם, בידידות ובחיבה.** וכשרעהו **יחוש שהוא מחבב אותו, יקבל את דברי תוכחתו.**

וַיֹּאמֶר לָהֶם הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן בֶּן נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ (כט, ה)

מדוע ייחס את לבן לנחור סבו ולא לבתואל אביו?

כלי יקר: יעקב רצה לבדוק מה טיבו של לבן, הוא לא שאל את אנשי העיר אם הם מכירים אותו או לא, היה ברור לו שאנשי מקומו מכירים אותו. הוא שאל אותם על מעשיו ועל ייחוסו, אם הוא מתייחס אחר נחור, שהיה איש תם וישר, או אחר אביו בתואל הרמאי. 'הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן', אם הוא 'בֶּן נָחוֹר', שדומה לו בתולדה. על כך השיבו לו: 'וַיֹּאמְרוּ יָדָעְנוּ', שהוא בן נחור ומתייחס אחריו ודומה לו במעשיו.

שיר מעון: בתואל מת כשאליעזר היה אצלם, בבואו לקחת את רבקה ליצחק. לבן, כנער יתום, גדל אצל סבו נחור. מקובל במקומות רבים לקרוא לבן יתום שגדל בבית סבו על שם אבי אביו, ורחוקים שאינם מכירים את המקרה לאשורו סבורים שהוא בנו ממש וקוראים לו על אבי אביו, ועל כן שאל יעקב לבן בן נחור.

